Рік 1918. Число 13.

Бібліотека „Канадийского Фармера".

ДВІ МОГИЛІ.

Оповідане з сибірського житя.

Для молодіжи приладив

І. КОРОЛЕВСЬКИЙ.

Ціна 10 цт.

Накладом »Канадийського Фармера«,
852 Мейн стр.
Вінніпеґ. Манітоба.

Образи народні.

Се вже дійсно новість і то небувала!

Нераз вже були на Україні образи українські і картки, але не було ще таких, які власне тепер можна набути

В РУСЬКІЙ КНИГАРНИ.

Гляньмо наперед на образи!

Се два прекрасні, великі образи: ПЕРШИЙ — се славний малюнок українського артиста-маляра п. Івасюка:

ВЇЗД БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО ДО КИЄВА;

а ДРУГИЙ — се славний малюнок українського артиста-маляра п. Красїцького:

За тими обома образами великий попит був не лише в старім краю, але і в Канадї, і в Америцї, одначе тепер з причини війни тяжко їх спровадити зі старого краю. Та удало ся українському Бюрови в першій американській фірмі в Ню Йорку виконати пречудні репродукції тих образів у такій великости як були в старім краю на найлїпшім, тривкім, картоновім папери. Репродукції виконано так званим »сьвітло-друком«, що виглядають наче оригінали.

ВЕЛИЧИНА ОБРАЗІВ ТАКА: високі на 28 цалів, а довгі на 22 цалї.

ЦІНА (ВЖЕ З ПЕРЕСИЛКОЮ) ЗА ОДИН ОБРАЗ $1.50; ЗА ДВА ОБРАЗИ $2.50.

Сї образи можуть бути прикрасою галь і приватних кімнат. Надають ся навіть до прикрас галь підчас концертів і сьвят Шевченківських.

Тарас Шевченко	50ц.
Іван Франко	50ц.
Богдан Хмельницький	50ц.
Іван Котляревський	50ц.
Михайло Павлик	50ц.
Михайло Павлик	50ц.
Найбільші Сини України	25ц.
Мирослав Січинський	25ц.

Ruska Knyharnia

848-850 Main St. Winnipeg, Man.

ДВІ МОГИЛІ.

Оповідане з сибірського житя.

Для молодїжи приладив

І. КОРОЛЕВСЬКИЙ.

ЗБІРКА
НА ЛУЧКОВА

Накладом »Канадийського Фармера«,
852 Мейн стр. Вінніпеґ, Ман.

I.

ПРИМАНЕНА В СИЛЬЦЯ.

Проміняcте сонце розсіяло чудове сьвітло над пристанию в Ліворні. На березї моря стоять моряки й гуторять з своїми родинами. Щось то воно нинї скоїлось, що так живо метушить ся товпа у пристанї. Се нинї російський адмірал Орлов на своїх кораблях, що вигнутим каблуком окружають пристань, справляє не абияке сьвято, щоб звеличати молоду княгиню з тої, що й він, вітчини. Хто-ж не відав в Ліворні ранком гарну княгиню? Від кількох літ тут єї вітчина.

Українцї й знатнїйші збігцї петербургського двора окружали єї з найбільшою пошаною і голосили сьвітови, що вона наслїдниця російського престола, що вона донька цариці Єлисавети.

Вже кілька тижнїв минуло від того часу, як Орлов прибув тут з своєю фльотою; вже й чемно відвідав княгиню, а оглядаючи єї папери закликав:

— Ти єдина й правдива цариця Росиї. Смерть Катеринї, смерть тиранови!...

Адмірал Орлов — той сам, що поміг Катеринї здобути престол, — той сам тепер кадить тиміян перед єї противником.

Воєнні кораблї стояли в повнім рядї. Верхи маштів вкрашали боєві хоругви, а на драбинах, сплетених зі шнурів, стояли сьвяточно прибрані жовнїри й моряки, щоб як слїд привитати будучу царицю.

Тай гарна-ж бо була княгиня Таранков! В супроводї Орлова й його старшини прийшла пристроєна до пристанї. Лодї стояли готові на єї принятє. Мешканцї Ліворна привитали княгиню грімким — славно! — а між собою нишком шепотїли:

— Яка вона гарна! Яка чудова в сїм ангельскім, серебрянім волосю! Яка таїнственна єї врода!

Моряки випрямили свої весла, а княгиня вже стала одною ногою у приладжене для неї судно.

Та серед товпи виховзнувсь молодець і став збентежений перед княгинею.

— Тільки одно слово, милостива княгине, лиш одно від

нещасливої України! — з слезами молив молодець.

Орлов зьвірюкою поглянув на него.

— Щезай! — зверещав запінений зі злости.

— Ради Бога, княгине, послухай мене! — просив Українець.

— Говори! — прошептала Таранков.

— Тільки в чотири очи сповім сю тайну — відповів збіглець, — я молю Вас, щоб Ви не скорше ступили на корабель, чим мене не переслухаєте!

Ще хвильку вагалась княгиня, та відтак побачивши, що Орлов на все те зі злостию дивить ся, ступила на поклад корабля.

— Я прошу Вас сюди, — добродій Ясенко! — промовила до Українця.

Ясенко вагав ся.

— Можете мені сю тайну оповісти — сказала вдруге княгиня.

Та Ясенко таки ще хитав ся. Скоро однак і Орлов став його наглити, тоді вступив він на княгинине судно та й тепер еще протягав ся.

— Сядьте коло мене — просила Таранков.

— Ясенко послухав.

— Яке в Вас до мене діло? — спитала княгиня.

— Полишіть судно, на Бога сьвятого — благав молодий чоловік.

— Длячого?

— Зрада Вам грозить!

— Чи-ж то можливе? Чей-же Орлов, мій друг, заприсяг мені в Росиї пособляти!

— Він Вас хоче, княгине, приманити в сильця! — процідив крізь зуби сполоханий Ясенко.

— О! знаю я того Орлова! Молю Вас, покиньте чимскорше зрадливе судно!

— Тепер вже не час; — відповіла княгиня Таранков — судно вже відплило від берега; я таки думаю, що Ви на сю справу дивитесь за темно!

— Зіскочте, княгине, з покладу — просив невпинно Ясенко — я стану Вам товаришем, уратую й приверну до вітчини.

Княгиня Таранков потрясла серебряними кучерями, а коли вже і Орлов, що до тепер не зважав на розмову обоїх, звернув ся до княгині, тоді вже Ясенко побачив, що всї його захо-

ди — даремні труди, пуста надія. Стемніле око вказувало на душевну борбу титанів у серці, а кілько разів зиркнув на военну стать ґр. Орлова, очи його жаріли диким вогнем.

Серед того судно з княгинею зблизилось до адміралського корабля. Йому в привіт загреміло з грудий жовнірів і моряків голосне — славно! Ясенко тоді наче-б з сну пробудився. Піклуючись долею княгині мірив він очима ненавистного ґрафа, що невпинно бавивсь з княгинею. Здавлаось йому, що бачить у його зірницях сей прилестний промінь, що проявляєсь тілько у лиса, коли засідаєсь на необачні качки, що виходять на беріг ставу. Хотів навіть тепер недалеко адміральського корабля кинутись в воду, щоби оминути грізну погибіль: але один тільки погляд на гарну, несподіваючусь зради княгиню, справив те, що він покинув сї небезпечні мрії.

Тепер прирік остатись при ній, щоби єї боронити в хвилї, коли того буде потреба.

— Гурра! — залунало в сїй хвилї з тисяч грудий на кораблях.

— Хай живе будуча цариця Росиї! гомоніло скрізь по берегах.

Таранков почервонїлась з радости, а в хвилї, коли Орлов подав їй рамя, щоби єї впровадити на поклад свого адміралського корабля, уважалась найщасливійшою в житю і мріла про будучий престол.

В товаристві вірного Ясенка війшла вона на поклад корабля. Моряки з тріюмфом обступили княгиню, офіцири витали єї найсердечнїйше, а пушки іграли сьвяточно.

Жичливе до сеї пори лице Орлова нечайно тепер змінилось. Грізно поглянув він на гостий.

— В імени цариці! — крикнув громовим голосом — уважаю княгиню Таранков і єї товариша за моїх вязнів!

В сїй хвилї замовкли веселі оклики корабельної залоги. Офіцири окружили княгиню і напів-омлїлу завели до тюрми.

Ясенко хотів подати їй поміч.

— Огидна зрада! — закричав громким голосом і як стій хватив за пістоля.

— Падлюко! — заревів він до Орлова — і що-ж ти зробив?!...

Та заким зміг випалити з пістоляти, повалили його на землю, сильно звязали й заковали в кайдани.

Так скінчилось незвичайне торжество в Лїворнї.

Що-ж помогло, що місто піднесло протест?

Орлов підніс якор і хвиля пізнійше — а фльота плила по розбурханім морю.

Нещаслива княгиня Таранков висїла в Петербурзї і ставилась сейчас перед своїм непримиримим ворогом, царицею Катериною.

Думна приняла цариця суперницю.

— Що ти за одна? — спитала княгиню.

— Княгиня Єлисавета Таранков — відповіла й смертельно поблїдла.

— Я є старша дочка цариці Єлисавети та ґрафа Алексія Разумовського, з котрим вона по волї й повінчала ся. Мати вислала мене за границю ще в четвертім роцї житя, щоб оминути грізну небезпеку яка менї грозила на той час. Коли менї вже було 13 лїт, тодї моя мати померла. Та перед смертию постаралась про те, що я тепер без труду докажу правне наслїдство престола.

— Де-ж твої папери? — спитала прилестним голосом цариця, неначе зраділа й бажала їх оглянути.

— Папери в руках мого судженого, князя Фердинанда фон Лїмбурґ-Стирум, — з трепетом сказала княгиня.

Гірка розпука проявилась на суворім лици цариці.

Мимо того силувалась вона надати лицю ласкавий вираз.

— Ходить менї о те — промовила Катерина — щоби я могла оглянути сї папери.

— Чи не могла-б ти в тій справі вислати письмо до свого суджегого?

Княгиня з охотою прирікла дістати папери в князя; а коли-б то не вдало ся, то хотяй би й відпис сих старих документів, щоб не вважалась обманницею.

— На нїщо не здадуть ся відписи — перебила цариця — менї треба таки самих паперів, бо ся справа — не абиякого значіня.

І сего не відказала Таранков, відтак упала до ніг цариці й просила лучшої вязниці.

— Добре, добре дитино — промовила цариця і в сїй хвилї війшли посїпаки, щоб забрати з собою бранку.

Ще довго проходжувалась цариця сюди й туди у своїй палатї. Журба хмарою повисла над єї забуреним чолом і зі злости затискала пястуки. — Гарна, гарна — беленділа до себе

— гарнійша чим сподівала-сь. Коли-б узріли єї мої дворяни, тої й кінця не було-б заговорам.

В самій річи подібна до попередної цариці, она тому й мусить погибати!

Таке моталось в душі цариці, а бідна Таранков нічого й не сподівалась. Бо й чого-ж їй лучшого сподіватись, наколи цариця — непримирений ворог. Смерть певна... а Орлов до численних ордерів дістав ще один — огидної зради!... хитрість, підступ і зрада, се ідеї у Росиї, без кортих ні крок вперед!

На могилї зради — зродивсь тріюмф — а його дитиною — могила, що отворилась перед одною, невинною й чесною душею!...

II.

НА СИБІР!...

В 1777. роцї в Березові, містї північно-західного Сибіру незвичайний рух. На день 1. грудня заповіджено присилку каравани засланників, що що-хвиля мала показатись перед містом.

Вкінци залунав гомін: Йдуть, йдуть! Всї поспішали перед-місто, щоби привитати похід. Крізь великий гостинець, що провадить з Єкатеринобурга через Ураль до Березова, порушалась звільна якась то довжезна змия, котру раз враз прикривав туман походу.

Мале місточко, що його деревляні хати мов крамницї серед людности місто, тепер наче-б завмерло. Слабі женщини й дїти, що рідко коли полишають місто, тепер біжать в сторону походу з кошами на раменах, щоб подати поживу нещасним чужинцям, котрим з голоду і утоми завмирав голос у грудях. Старі й дїти, бідні й богаті зібрались тепер в одну громаду.

Вкінци можна було розпізнати вже передну, козацьку сторожу, а за нею на конях і піших засланників.

В ті часи судьба сибірського засланника була далеко сумнійша, чим тепер. Просторий й дикий Сибір нічим не ріжнив ся від сагарської пустинї. Уряд нічого не журивсь долею засланників, заборонено навіть й розґаздовувати ся Розпука серед снїгової країни вже не одного загнала в передчасну могилу.

Пепереду на однім з караванних возів сидів молодий му-

щина. Його лице подібне до трупа, а одіж — мов-би боров ся з царем пустині.

Його стать і черти лиця вказували на нарід, з котрого лона він вийшов, на нарід, що ще сьогодня невтомно і надійно співає:

— Ще не вмерла Україна! —

Стемніле око пришелця різко виріжнилось від блідого лиця, що на нім розлилась глибока туга й ніжко мелянхолічне чуте. Серед того, як товариші єго недолї з плачем протягали руки до женщин, що стояли з поживою недалеко каравани, він спокійно сидів на вязанцї соломи і з погордою глядів на товпу.

— Чи не могла-б я також дечимсь прислужити ся? — нечайно долетів до його ух жіночий голос.

Засланник задрожав й став оглядатись на всї боки.

По другій сторонї воза стояла гарна женщина, а коло неї служащий, що держав в руках кіш поживлїня. Єї погляд звернув ся на него, а йому здавалось, що бачить в єї оцї слезу. Лице його зачервонїлось. По короткім ваганю пустивсь він до коша.

— Як Вам на імя? спитала його гарна женщина.

— Ясенко! — відповів Українець.

Женщина впялила свій зір на землю й не сьміла дальше розпитуватись його. По хвилї опритомнїла;

— За щож Вас заслали? — спиталась вдруге.

— Осудили мене о зраду! — відповів Ясенко.

— Чим же Ви провинились супроти нашої держави?

— Нїчим, рішучо нїчим. Став я товаришем княгинї Таранков, що є правною царицею Росиї; де вона дїлась, не знаю, та мене засуджено на засланє!...

— Нїчого не понимаю — відповіла ґубернаторша і потрясла головою — та чоловік мій, що є ґубернатором, не відкажесь пояснити менї. От і зближаєсь на кони.

В сїй хвили надлетів на бистрім кони широкоплечий їздець. Се й був ґубернатор Харков. З сурового лиця пробивалась добродушність, а притім й рідка безсторонність.

— І ти тут Алексїєвно! — сердечно промовив їздець.

Пострівай, серце Петровичу! — відповіла ґубернаторша.

— Сей добродїй називаєсь Ясенко. Єсть Українцем, а наш клїмат передвчасно зажене його в могилу. В тебе тепер не має писаря. От розваж і прийми Ясенка!

Харков зиркнув на жінку й невдоволений потряс головою.

— Не можу того зробити, моя Алексієвно; в мене наказ.

Ґубернаторша скривилась мов середа на пятницю.

— Чи-ж ти не обіцяв мені! — відказала в горячці, — перше, чим я прийшла з тобою в сю дику країну, що всі мої бажаня будуть для тебе сьвятими. — Добре, потреба писаря; Ясенко мусить ним стати.

Рад-нерад пристав на се Харков.

— З любови до тебе рішаюсь на се. Слуга хай відведе його у мою палату, де-б оглянув його домашній лікар.

То сказав і пімчав ся стрілою в иньшу сторону. Його слуга Княк взяв Ясенка під боки і запровадив до Березова. Алексієвна йшла з кошем рівно з засланниками і подавала їм з його поживу.

* * *

Кілька годин пізнійще ціла каравана пустилась в дорогу. В безлюдній пустини, далеко від Божого сьвіта, — тут судилось остати засланникам. Та Ясенко оставсь за прибочного писаря в ґубернаторській палаті. Кілька тижнів пізнійше доля його далеко поправилась, тим більше, що й Алексієвна милосердилась над його судьбою.

Та й сам ґубернатор все більше й більше приноровлявсь до свого писаря, бо був йому в великій пригоді: часто-густо просив його ґубернаотр на карти що не обійшлось без духовного отця.

Та одної неділї веліла прикликати Алексієвна до себе Ясенка.

— Дорогий серцю Ясенко! — сумно сказала до його, — звіщаю Вам нераду новину.

— Піп наш дізнав ся, що Ви Українець, просив мойого мужа, чи-б не схотів присилувати Вас, аби Ви забули про свій народ. Чи годитесь в серці на таке діло?

Грім з ясного неба не проразив би так дуже Ясенка...

Най Бог боронить і заступить мене; і смерть не страшнійша чим здрада!..

Не жити-б мені вже на сьвіті, коли-б я покинув Неньку — Україну!...

* * *

Алексієвна Харков склонила голову.

— А я й сподівалась такого від Вас, — по хвилині думаня сказала, — се тішить мене й я радію тому, що в Вас чесне серце не спідлене!.. Наша палата вже не для Вас; за хвилину мусите кидати єї. Від мужа дізнала ся, що розказ звучить, щоб Вас заслати в сніги! А розказ се царське слово, не жити вже тому на сьвіті, хто-б зваживсь знехтувати царський указ. Та не такий чорт страшний, як його малюють. В нас є сани подібні до хати. І кімната в них порядочна, і твердинею станутъ в нещастю. Сим саням судилось виконати указ; вони завезуть Вас в сніги. Дістанете порох, кулї і рушницю. Та Всевишній заплатить Вам!

Ви менї матір'ю, бідній сиротинї. Ваше слово злегчало менї журбу.

— Бог з Вами — сказала Алексієвна.

Се остатнї слова, що она сказала Ясенкови.

Піднялась з місця й полишила кімнату.

* * *

Кілька хвилин пізнїйше мчались санки по безмежнім просторі, що далеко-далеко тягнувсь за Березовом.

Санки, на яких Ясенко пустивсь в снїгове море, були старанно уряджені. Збиті з дубини мали тільки одно віконце, та й те огороджене на внї кратами. На стїнах висїла збруя, коло неї в рогах порох та кулї. Дійсно, всьо було в нутрі, чого-б душа засланника й не забажала.

Та й поживлїня було чимало. Алексієвна, наче рідна мати, піклувалась долею Ясенка. В кутї скринї поставила пів бочки вина, а хлїба й ковбас без лїку. Та душа Ясенка надмірно скорбіла, серце його краялось з розпуки, коли санки по тригодинній дорозї пристанули серед ледів. Конї з візником, відпряжені від санок, стрілою пімчались до міста.

Скоро тільки утих гомін кінських копит, забрав ся Ясенко до дїла. Найперш старав ся розвідати околицю, серед якої сам опинив ся.

Вітворив дверцї, що з середини щільно примикались гаком, і зворушений вийшов зі саний.

Коли вперве поглянув на сю дику країну, то волосє стало дубом на голові. Околиця далеко-далеко страшнїйша, чим він міг сподївати ся. З землї, високо критої снїгами, сторчали ялицї й височезні дуби, що своїми верхами досягали зірниць. Недалеко почув він, як вовки-сїроманцї витягали переразливими голосами серед нічної тишини.

Що тикаєсь поживи, то переконав ся, що з вовків й медведів не богато хісна. Коли-б отже ґубернаторша забула за нього, тоді нужда й голод загостили-б до його.

Вискочив зі саний, зачинив двері, щоб тепло не втікало з кімнати, і вибравсь на прохід в сибірські околиці.

Та як тільки почув, що вовки недалеко, тоді давай втікати до дому. В сій хвилї от тут коло його озвались грізні голоси голодних сибірських зьвірюк. Ще не встиг замкнути ся у своїй кімнаті, — а вовки вже й перевітрили його. Громадно обступили замкнені санки і ждали з надією на добич.

Та як довго блестїло на дворі денне сьвітло, нї один з них не зблизив ся до саний; коли-ж темна ніч розпяла свої крила, тоді вже й при санях став оживлений ярмарок. Голодні вовки обнюхували санки, щоб якнебудь дістати ся в нутро.

Ясенко нарядив рушницю. Як тільки перший гайдамака впхав свій ніс крізь крати вікна — тоді упав вистріл.

Зьвірюка повалилась на землю й стала жалісно вити.

Сейчас обскочили його товариші-вовки і Ясенко побачив, що вони доїдають вже раненого товариша.

Вдруге нарядив рушницю та отворив вікно. Тепер бачив мов на тарілцї цїле стадо жерлюк, що люто мотолошились над покійною душею, однак нї одного не міг взяти на цїль, бо крати стояли для него перешкодою.

Майже через пів години товпились вовки над кістками небіщика, відтак знова началась давна істория: Знов стали обнюхувати, знов закипіло коло санок. Дехто навіть пробував драпатись по стїнах і з сильним риком торкали санки. Коли-ж переконали ся, що стїна саний се сильна твердиня й не конче здорова на їх зуби, дали спокій заклятій скрини. Лиш здалека кружляли довкола санок.

Нагло счинилось щось між вовками; заревіли жалісно й дали драпака.

Ясенко слухає... Думки у серцю ходором ходять. Надіявсь стрільців, що їх мали звабити вовки. І справдї почув він тяжкий хід. Небаром щось сильно гуркнуло в скринку.

Стрільцї! — подумав і вже хотїв вийти, та нечайно сполохавсь голосним мурликанєм.

Вовки уступились медведям, що також немало страху нагнали Ясенкови.

Знов нюхають... Довго обзирали дивний будинок, а від-

так гайда до роботи. Як довгий всадивсь медвідь на сани і от от і переверне ся з ними.

Непрошені гості не покидають діла. В надії, що скринка зі споду отверта, висилялись конче перекинути єї коміть. Спершу не втинали, та спільними силами звернули сани. З тріскотом звалилась скриня на землю. Медведі стали драпати по дні. Даремні їх труди, пуста надія; скринка сильно обкована зелізом.

Серед того Ясенко безпечно сидів в кімнаті. Думки його, мов павутиня ранньої осени, снувались по полях і лугах, по лісах і дібровах, повзали по холодній земли, чіпляли ся листя дрімучих дерев, або вчаровані чаром тихої ночи гнали геть там аж до зірок й ще дальше на... Україну.

Знов стали медведі сувати санками, знов тріск і грюхіт, — а скриня знова на санках.

Тихо мев в гробі... З нетерплячкою ждав Ясенко нового приступу, бо чув сарака, що в медведів якесь там діло коло дишля санок. Знечевя заворушились санки, потряслись сюди й туди і пустились стрілою гнати по снігах.

Не знаєм і не знати-мемо ніколи, який кострубатий страх присів на Ясенка.

Медведі хватили за посторонки і давай бічи з санками у бір. Ясенко в буді маячив про те, що може з того скоїтись. Думки його позлітались мов голуби. Тепер вже йому не жити. Ґубернаторша зблудивши з слідів, ніяк не могла-б йому пособляти. Тепер лиш Бог йому батько, а сибірська землиця — мачухою.

Думав, що криком настрашить зьвірюк, та се так не стало ся! Чим дужше кликав, тим більше збігалось. Розпука збільшала-росла. Вже рішив ся скочити зі своїх саний і око в око змірятись з ворогом, та сани саме тоді стали.

Не в смак було вуйкам тягнути здоровезну скриню і стали в сотне обнюхувати всї кути. Та неохота рішила. Непорадні старці покинули сани.

Та не тому кінець. Здалека почув Ясенко, що модведів слід в слід стежили вовки й тільки того чекали, щоби ті покинули сани.

Страшнійшої ночи ще з роду не бачив. Та одно його втішало, що сани стоять на місци, тому закляв ся в душі повідпинати шнури.

Заки сонце зійде, роса очи виїсть. Нім день прокинувсь

з просоня, не один раз ставало в него волосє дубом.

Гаркіт, ревінє й шелест не вмовкав, доки сонце не явилось на сході й не розігнало пітьму та Ясенковий страх.

IV.

НОВІ ПРИГОДИ.

Сейчас покинув Ясенко тюрму. Характер околиці в нічім не змінив ся, тільки ліс ставав декуди густійшим. З могутних конарів звисали леди, а довкола саний виднів слід медведів. Мабуть були се неабиякі медведі, бо сліди їх ніг рівнялись тарільці.

Ясенко відняв сейчас посторонки, рішив ся піти на прохід, вилізти на найвисший дубочак та глянути довкола. Щоб стало безпечнійше, взяв з собою рушницю.

Не довго шукав Ясенко за дубом. Кількадесять кроків на ліво й вже сидить на голові царя. Як далеко закинув оком, нічого не бачив лиш сніг та сніг. Нігде дим не зраджував людського житя, нічийого голосу не чув на пустині. В розпуці став назад злізати. Вже досягав ногою землї, та нечайно глянув на сани. І дивне диво! Медвідь мов грім, силував ся всадитись в нутро скрині крізь отворені двері.

Тяжко й представити собі, як дуже сполохавсь Ясенко.

Що-ж йому почати? Чи може, щоб не статись жертвою сибірського медведя, вернути назад на вершок і тут живцем замерзнути? Та щаслива думка стрельнула у його. Рішив поборотись з могучим тираном. В мить ока зісунув ся з дуба, хватив рушницю, обізрів пістолї і скочив в бік за санки. А медвідь втаборивсь вже на сани і розсївсь наче староста. Ясенко вдарив рушницею до дверий. На хвильку все замовчало, аж опісля сунесь медвідь з середини.

Здоровезний був собі парубяка, котрого сибірські стрільцї охрестили »старим хлопчиною«. Зустрінувшись з господарем дому, засьміявсь з його перестраху й вищурив йому два ряди клеваків. Грубяка нівроку не міг перепхатись крізь двері. З тої хвилї старавсь покористати засланник, щоб здоровим горохом почастувати »вуйка«. (Гуцули зовуть медведя »вуйком«). По короткім думаню сипнув ним з рушницї в самий вуйковий рот. Здаєсь, не в смак був »вуйкови« горох, стиснув зубами й цїлим тїлом кинувсь на суперника. Ясенко подав ся в зад і насипав знов рушницю. Заки зміг упоратись, медвідь

знова прийшов до себе. В друге загреміла рушниця і медвідь повалив ся на землю. Горох - куля вбилась йому через око до мозку.

Витязь відсунув тіло медведя й радіючи ввійшов до нутра, щоб розглянутись, як погосподарив медвідь.

В нутрі ціла пустиня. Медвідь поїв все, що було в скрині, а що не вмістилось, то поперевертав. Лиш одно втішало його, що »вуйко« заплатить за шкоду ідеальною шинкою. Урядив ка борзї осередє хати і вийшов на поле, щоби зняти кожу з медведя. Розпалив опісля огонь, всадив медвежу литку і впік мов кухар. Нїм вечір наспів, заосмотривсь Ясенко в печеню. Тому вернув до своєї твердинї, зачинив ся, як слїд. та ждав нової пригоди.

Чей знав, що, доки вкриваєсь в санках, про небезпеку нїщо й говорити. Недалекий рик зголоднїлих вовків не багато наганяв йому страху. Пороскидані кістки убитого медведя тріщали мов пліт в зубах сїроманців. Що не взяв Ясенко, те осталось вовкам. Ясенко розтягнув ся як довгий на ліжку і силував ся заснути, та дарма. Полева сцена змінялась що хвилї.

Скілько зблизилось вовків до саний, тому Ясенко не знав і ліку. Сильно броїли хижі краяни, аж доки зоря не погасла на небі. Тодї вже здрімав ся засланник-сарака

Покріпившись на тїлї прокинув ся десь аж під полудне. Відправив молитву, добув з кишенї образець, а вглубившись в його душею, процїдив крізь зуби до себе:

— Нещасна княгине, як доля нехтує тобою!... Може вже й забула про все, та я довго-довженько тут страдати-му в сїм Сибірі!... Таке скрізь лучаєсь в житю! **За правду — горе, за зраду — ордери.** Що ти правдива російська цариця, тому й горе-лихо злетїло на тебе. Та смерть в усьому рішає!

Таке мрілось ввесь час в голові Ясенкови. Цїлий потонув в задумі й розважав оплакану долю. Але згадка про Алексїєвну додавала йому духа.

Серед того підняв ся він зі свого ліжка, щоби на вид волї прорвати кайдани вольнодумних мрій. Привчений вчера зачинив двері, оббігав довкола саний та розгрівав замерзлї сустави.

Та не довго тїшивсь тим рухом. Як грім три вовки звалились до саний і Ясенкови ледви стало часу схоронитись з житєм. Та не стало часу дістатись до нутра, тому скочив на

верх і хватив рушницю. Ще нещасте хотіло, що вовки скликали притім братів-товаришів і всі разом стали облягати Ясенка.

Проводир громади величезний жерлюка сьміло пробував вискочити на скринку. Вже поклав передні лапи на верх саний, та Ясенко так щиро почастував його кольбою по голові, що сей з болю повалився на сніг.

Цікаве видовище представилось його очам. Оба вовки в надії, що їх проводир вже не жиє, кинулись з ревом на него. Однак надія завела їх. Скоро тільки проголомшений почув в своїй скірі зуби приятелів, зірвавсь нагло з землї. З пімсти за се зачерепив зубами одного вовчиска за карк і став ним так заїло шамотати об землю, що сарака ледви видерсь живим. Так само розмовивсь і з другим. Покинули оба Ясенка і побігли сьвітами. Тепер лишивсь тілько один. Кроваво-хищим оком споглянув на Ясенка. Сей рушницю держав осторожно, бо чув від стрільців, що вовк перейде лиса. Тепер переконавсь, що слова стрільців мають слушність. Він видів, що вовк наче тішить ся з того, що вся добича дістанесь йому одному.

Тут належить згадати, що сибірські вовки далеко не такі як наші. І сила в них незвичайна і підступом користовують ся Ясно-сиве волосє відріжняє його від нашого. Тому й борба з ним — то не переливки.

Ясенко наложив у рушницю. З його очий жевріла жадоба борби. Хто вже раз попік ся, той й на лід буде дути. Грізна небезпека вляла в него відваги.

Міжтим вовк кружляє й кружляє й шукає нагоди, щоб скочити на сани. Нараз причаїв ся. Сліпаки мов грань спозирали в гору; з огородженої зубами пащі перевісивсь предовгий язик. Його боки, мов ковальський міх, заломлювались то знов надувались — знак, що голодний.

Скоро тільки Ясенко наміривсь до него з рушницею, мов на команду зірвавсь на рівні ноги й давай дальше кружляти.

Вкінци шибнула Ясенкови щаслива думка. Поклавсь на поперек на сани і наложив рушницю. Хвиля тишини — і мов лев на пустині кинувсь вовчиско на сани.

Підступ удав ся.

Мов опарений відскочив вовк назад, бо Ясенко почастуває його по козацьки з рушниці. Заревів раз другий і мертвий повалив ся на сніг.

* * *

— Славно! — озвавсь хтось в сій хвили могутним голосом. Ясенко набивав рушницю, а коли поглянув за себе, побачив стрільця в соболевім плащи, що саме тоді виходив з-за дерева, де недавно перед тим стояв укритий.

— Славетно стрільнув! — озвав ся вдруге стрілець і чеше просто Ясенкови на стрічу. Ясенко скочив з санок і собі пігнавсь до стрільця.

— Я звусь Шувалов — сказав стрілець і простяг руку до Українця, — в Росиї вважав ся ґрафом, та тут все те є злишним.

— Чи се засланник, як і я? — спрохав в ґрафа Ясенко і позвав себе по імени.

— Сибір за провину! — засопів Шувалов. — Пятнайцяте літо з верхом добігає, як ся пустиня мені вітчиною. Вже й гаразд тут розгосподаривсь і взяв за подругу Куму з Самоєдів. Моя домівля звідси пять верств. Коли не пожалієте труду і не згордите моїми порогами, рад буду за се вам на віки. — Ясенко не дав ся довго просити. Хвилина опісля й оба були вже в дорозі. Через добру годину бродили по снігах, аж вкінци добились до великої ріки, що єї бурні филї несли криги леду.

— От вже й Об — промовив Шувалов.

— Одинока се моя відрада. Його риби пожива мені й дружині, коли рени втікають в полудень, а качки й гуси страхають ся півночи.

Ще довго йшли берегами ріки, відтак скрутили в яличний лісок, аж вкінци досягли хутір, що скривавсь між лісом від сибірських вітрів. А хата Шувалова така, що й вікна в землю повгрузали, так він кілочками пообгороджував, щоб свинота не повибивала.

— Отсе й моя палата — процідив крізь зуби Шувалов і стримував величезного пса, що недалеко воріт вилежував ся під шопою. Саме тоді отворили ся двері, а крізь них виглянула жіноча голова. Черти єї лиця були уміренні та скіснені очи й воронячий ніс зраджували єї монґольське племя!

— Камо! — залунав голос Шувалова — се гість-засланник, як і я!

— Здоров був! — пробелькотіла женщина й протягла Ясенкови руку. Опісля чистим росийським нарічем попросила його, щоб зайшов в середину.

Нутро хати й комнати було чисте й приятне, а коли Кама

принесла чаю, то Ясенко чув ся наче в Україні.

Кама з Самоєдів пристрастно привязалась до Шувалова. Нічого сьвятійшого не було в неї над його слово. Коли упоралась вже коло гостий, стала дальше плести рибацьку сіть.

— Як же-ж припав вам до вподоби мій хутір? — спитав Шувалов усьміхаючись до Ясенка.

— Чи вже-ж би був недогідний?

— Хорони Боже! — відповів Ясенко.

— Ся хата похоронила всї згадки моєї минувшини! сказав тужливо Шувалов.

— Сли воля, послухайте, я розкажу: був я ад'ютантом нещасливого Петра, царя всеї Росиї, що його як звістно, тиран-Катерина, хоть був єї мужем, велїла убити. Вірно служив я царю, а ся вірність загнала мене в Сирір!... Ах, сей проклятий Орлов! До віку того не забуду, як вдер ся він до тюрми царя; до віку звенїти-ме менї в ухах жебручий голос царя о поміч! Ах! як я нічім не міг прислужитись йому, бо за собою засунув подвої (засуви).

— І я з вами серцем можу закликати: о сей Орлов! і земля його носить на себі! — грімко перебив ґрафови Ясенко і люто затиснув пястуки.

— Тепер вже черга й на вас! — промовив ґраф з нетерплячкою — скажіть що й про ваше житє!

Ясенко все переказав, що доси перебув в житю, а Шувалов потряс лише головою.

— Нещаслива Росиє! — зітхнув на конець, наколи Ясенко скінчив оповідати. — Коли-ж покінчать ся тоті тираньства, коли вже вдарить година твойого спасеня? Що подумає народ, коли істория подасть йому такі приміри його державців! Щоб зберігти свободу, кинесь в обійми драконьства!

Так гуторили оба засланники і не счулись, що ніч давно перед ними. Серед того Кама заходилась коло сітки і пильно слухала розмови. Вкінци вповістив ґраф, що час вже спочити. Впровадив гостя до малої кімнати, де були розстелені медвежі шуби. Тут проспав ся Ясенко далеко солодше, чим передше на своїх санях.

V.

ОБА ПРИЯТЕЛЇ.

Слїдуючого дня, коли тілько справились з чаєм, що його

подавала їм Кама, повандрували оба засланники до саний, щоб їх як мож найблизше притягнути до оселї. Шувалову стрілила щаслива думка, ловити рени, запрягати до саний та вживати їх місто коний. — Коли схочемо колись пуститись на далекі лови, тодї санки стануть нам в потребі, щоб привезти на них повно мяса та шкіри — промовив ґраф до Ясенка.

— На наших санках об'їдемо Об, тихцем виїдемо з Сибіру та разом підемо в Норвеґію.

Ся сьмілива гадка вразила Ясенка.

— А що-ж станесь з Камою? — поспитав він Шувалова.

— Кама піде вслїд за нами — холоднокровно відповів ґраф — піде за нами в край далекий і пригодить ся нам в нашім житю, щоб порозумітись з людьми єї племени. А щоб ви знали, я повім вам, яким чином зжив ся я з Камою. Сім лїт тому назад, як гонив я медведя, котрого нечайно пострілив в голову. Застав я його серед дебрі, де поклавсь ослонений скалами. Стрілив в друге — хибив... Розлючений зьвір кинув ся на мене. В тій хвилї, одиноку надію поклав я на свій кинджал.

Страшна була борба — вкінци поваливсь я непритомний на землю. Коли прокинув ся, узрів я дївчину, що недалеко від мене пасла рени. Нїколи не забуду, як вона заходилась коло мене. Між скалами й обривами, де недавно перед тим царював медвідь, услала менї безпечне ліжечко. Що дня приходила з своїми ренами та що день жалїлась перед мною, що не може взяти мене до своєї осади, бо уряд смертию карати-ме того, хто би у чімнебудь зносив ся з засланниками.

— Рани скоро згоїлись, а я міг вертати до хати. Та Кама не покидала мене; минув рік, а ми вже й повінчались з собою. В сім дїлї пособляла ґубернаторша. — Тож і ви знаєте Алексїєвну? — з зачудованем закликав Ясенко.

— Ще й як — відповів ґраф. — Похмурного дня виїхала Кама, а з нею підплачений православний піп. Тайком без шуму ми й повінчались...

Добру хвилю йшли оба засланники разом і весь час не говорили до себе нї словечка.

Знечевя перервав Ясенко мовчанє:

— Алексїєвна Харков, знають, характерна женщина.

— І справдї — сказав ґраф — се тип неабиякої людини...

— Ах, до сто чортів, деж дїли ся сани? Ми повинні їх вже давно надибати, а тут за ними й слїд загинув.

І Ясенко побачив, що санок нїт.

Коли стали на місци, побачили сліди кінських копит — знак, що сани від'їхали.

Тепер нічого нам робити — тихим голосом промовив Шувалов — як тільки, що сили гонити до Березова й оповістити про се Алексієвну, а вона — добра мати — в сьому й попіклуєсь.

Ясенко пристав на се і оба пустились за слідом санок. Вскорі забіліли перед їх очима деревяні хутори сибірського Березова. По дорозі вступимо до заїздного дому, щоб в дечому розвідатись про житє в городі, що, мов місяць на небі, раз-враз зміняло ся.

В великій, обкуреній, сибірській баштарні стрінули вони одну душу. Се був Самоєда — чоловік недбалий, а головою сягав аж під стелю. Очи в його жевріли гнівом і лестию, в його душі ховавсь хитрий зьвір.

На вид Самоєди ґраф наче не той... Лице його посоловіло й з борбою у серці приступив до розмови.

Самоєдський накорінок усьміхнув ся із злобою, та відповіди від нього не було ніякої; в сій хвилї вийшов з закуреної хати, сів, мов в огню, на маленькі санки та пімчав, мов вовк, серед снїгів.

— Дійсне прокляте! — сказав Росиянин — по що менї було до него обзиватись. Він суперничав зі мною о Каму і лиш далекий хутір спас мене від його стрічи.

Ясенко що сили потїшав приятеля і вмовляв в його, будьто Самоєда не квапить ся йому шкодити.

— Хай буде як найлучше! — гримнув зажурений ґраф і звернувсь до господаря, що сам колись був засланчиком.

— Що чувать в вас нового? — спитав господаря.

— Богато, богато, любий батечку — відповів не надумуючись господар. — Два тижнї минає, як в нас в Березові обернулось все до гори корінєм. Приїхав новий ґубернатор, а старий, бачте, в дорозї до Петербурга, щоб здати справу зі своїх дїл. Ходить чутка, що для нього зладжений там вже стричок... Оба засланники при сих словах змірились очима від ніг до голови.

— А деж обертаєсь сама ґубернаторша? спитав Ясенко господаря.

— Остала в Березові — відповів господар.

— Уряд лякав ся, щоб, крий Боже, Харков не втік в дорозї, от тому здержали його жінку.

— Нещасна офіра! зітхнув Ясенко й потонув в глибокій задумі.

— І справді нещасна! відповів господар. В цілім Березові не найдесь ні одної душі, щоб не боліла з еї нещастя. Та батечки! Знають ви сибірські засланники...?

— Так дійсно! — в один голос загомоніли засланники.

— Новий ґубернатор велів оголосити, щоб ніхто з засланників і ногою не сьмів ступити до Березова. Бережіть ся, щоб ви не впали в сильця.

Ся вість дуже вразила обох засланників, та тим більше, що стрінулись з Самоєдою Харруком.

Оба завели раду, за що їм брати ся.

— Скорше, чим потому в сніговому морю, мушу конче бачитись з Алексієвною — рішучо промовив Ясенко.

— Та й я також хочу еї подякувати, та й жаль мені безталанної жінки — озвав ся ґраф Шувалов. — Та добре говорити: »Мушу видітись«, так спитаю вас, яким чином? З кождою хвилинкою нашого зволіканя росте — довжає нам меч над головами, а небезпека таки нам на карку!

— Та годить ся порадитись і нашого господаря.

Що-ж батьку — закликав Шувалов на господаря, що стояв в куті великої баштарні, — ходи батьку, не пора тобі нас лякатись!...

Чемний Сибіряк прибрив до Шувалова.

— От тобі десять рублів — примовив до него ґраф, — коли приведеш от тут Алексієвну.

Гесподар довго багав ся та сила золота взяла верх.

— Пострівайте! — сказав, натягнув шапку і вийшов з хати.

* * *

В сибірському морю нікому й не снилось стеречи бувало каторжника. Ніяково було звідтам і втікати, бо крила чорного орла, (чорний орел — знамя російського уряду). сягали аж по Комчатку!... Рідко вдалось втікнути каторжникови спід здоровезного російського кнута! Декотрі сьмільчаки гинули серед снігів, не один попавсь в руки дикарів, богато — богато половлено назад.

Тільки в товаристві купецької каравани спасавсь збіглець перед погонею. Та надибати каравану в Сибіри річ не легка. З каторги не пустять, гостинці засипані снігами.

Алексієвна Харков, хоть муж був засуджений, все таки

вживала вольної свободи, а коли господар оповів єї про все, закинулась плащем і готова в дорогу...

— А чи відають про те, що тут набалагурилось? — спитала цікаво господаря.

— Все знають, ніяка тут тайна! — прошептів старий Сибіряк.

VI.

НОВИЙ ҐУБЕРНАТОР.

Кілька хвиль відтак стояла Алексієвна Харков в хаті господаря.

— Славити Бога, що в вас душа ще телепає ся! — промовила до Ясенка, що з вдякою поцілував єї руку. — Вчора пійшла чутка, що ви вже між мертвими. Тай коло мене не гаразд, знать провалюсь під тягаром горя!...

— В Бозї надія! відповів Ясенко.

— Подайтесь до нас — сказав Шувалов — моя Кама стане вам за рідну сестру.

Алексієвна жалко усьміхнулась.

— Те вельми пошкодило-б мойому мужеви. Ах, оставив мене серед горя й злиднів. Плачу що дня — плачу що години, бо жаль, жаль, панове, ваги не знає!..

— Як же-ж прихиляєсь до вас новий ґубернатор — спитав єї Ясенко.

— Нічого... ввійде... та все таки менї не в смак. Імя йому Шарабов.

— Ого!.. — закричав Шувалов — се тота птичка, що єї Орлов витягнув з багна. Ще мов нинї стоїть перед моїми очима один з рідні рабів — Шарабович, що в чинї під'офіцира стеріг нещасного царя.

— Утїкайте від нього мов прокаженого!..

— Ах, не менї говорити про отсего Шарабова, я знаю його, що се за цьвірінок!.. з натиском сказала ґубернаторша.

Серед того збирались до відходу.

— Ходїть за нами — просив Ясенко — будем вас наче дитину леліяти по руках... — Бог сьвідком! Не можна — відмовила з жалем — коли-б показалась потреба покидати Березів, тодї отся старовина заведе мене у ваш хутір.

Старець при сих словах зняв кучму з сивої голови та чемно вклонив ся Алексієвнї.

Алексієвна попращалась з засланниками, вклонилась їм вічливо та вийшла з гостинниці.

Скорим кроком поспішала крізь темні, вузкі вулиці та вкінци добилась таки до дому. Перед неї вибігла налякана служка й оповістила єі, що в неї дома є новий ґубернатор і конечно бажає бачитись з панею.

Холодний вітер обвіяв Алексієвну. З гнївом затиснула сильно пястук і крізь зуби процідила: — проклятий!..

Без ваганя війшла до середини комнати. Широкоплечий мущина з сильно поморщеним лицем встав, як тільки війшла вона в сьвітлицю, і з Юдським усьміхом зближивсь до неї.

— Недобрі вісти приношу для вас — з тяжким уклоном промовив ґубернатор: — ваш Харков втік!..

— Ах Боже! — закликала Алексієвна і зімліла впала на крісло.

По хвилї прийшла до себе.

— Як раз вернувсь один козак — на ніщо не зважаючи говорив Шарабов — і вповістив начальству, що Харков в дорозї втік спід їх сторожі. Прочі козаки пустились за збігцем, а один пімчавсь до Березова, щоб менї про все оповістити. І що-ж ви на те?...

Сувора вість так вразила нещасну, що з жалю закрила лице руками.

Шарабов приплївсь до ґубернаторші.

— На ніщо журитись — оповідає єї — як довго сидїти-му тут в вашім Березові, й волос не випаде вам з голови.

Саме тодї надійшла служача.

— Якийсь Самоєда має дїло до Вашого Величества пана ґубернатора.

— Нема в мене часу! — відповів ґубернатор.

— Те саме почулось йому й від мене, так ніяким чином не хоче вступитись — сказала до нього служача. — Глядїв за вами й у вашім домі, бо щось не дурного є в нього оповістити.

— Хай війде! — сказав ґубернатор, призабувши на те, що він в чужім домі.

Хвиля мовчаня і в дверах явивсь Самоєда.

— Як тебе хрестили? — питавсь Самоєди.

— Харрук! — загреміло в одвіт.

— Що в тебе за дїло?

Вповіщаю покорно — каже Самоєда — що двох катор-

жників вештаєть ся по місті. Бачив я їх на свої очи і додумувавсь сейчас, що вони знають про лихого ґубернатора.

Алексієвна насторошила вуха.

— Нічого не понимаю! — відповів Шарабов — говори-ж мерщій, де саме отсї твої каторжники!

— В гостинниці — одвітив Харрук — не має в них відваги і хотять бачитись з старим ґубернатором.

— Що-ж се саме такі?

— Один є ґрафом — одвітив Харрук — другого Бог сьвятий знає. Тогідь мав писати в нашого ґубернатора.

Ся вість не абияк заінтересувала Шарабова, отже каже Самоєдї йти до свойого мешканя, а скоро він сам прийде до нього і про все, як слїд, розвідаєсь.

Се дуже врадувало Харрука, що отто його зрада має таку силу, що звертає на себе увагу ґубернатора. Вклонившись по пояс полишив комнату.

— Милостива панї! — звернувсь тодї Шарабов до Алексієвної — простїть ради Бога, що напав на ваш дім. Ще раз благаю вас, не гордїть мною, бо серце моє до вас так і рветь ся!

Алексієвна, щоб довше здержати в себе ґубернатора, вдавала, наче-б то справдї зворушали єї підлесні, ґубернаторські слова. В самім дїлї було се більше чим підступ. Чим довше буде гуторити з Шарабом, тим більше часу буде в каторжників спасти ся.

Тому жичлива попросила єго, щоб сїв ще часочок на крісло.

— І як же-ж здаєсь вам судьба мого мужа? ляконїчно спитала ґубернатора.

— Справдї, щоб не критись, скажу по щирости: Харков утїк... утїк перед смертию. Хоть се одно зробив по мудрому. В Петербурзї ждав його стричок!...

— Таж, бачте, чоловік невинний мов христаль, в задумі промовила Харков.

— Для каторжників був він вельми поблажливий, а се вистає, щоб повис у повітрю. З хитрим усьміхом зирнув на Алексієвну і став дальше вести про своє дїло:

— Ой знав я добре, яка йому буде заплата, тому й поучив його в дечім, нїж від'їхав; козаків нарочно розбив я в дві части, щоб чуйно не берігли вашого мужа. І шож подумайте?...

По сїй бесїдї прихилилась Алексієвна дещо до Шарабо-

ва і тепер в дечім годилась із ним.

— Ах! повіла — в млї ока лишила-б я сей Березів! В кождого очи звертають ся на мене, несотворені річи плетуть о менї. Коли-б нагодив ся купець на мій хутір, тодї ніяка сила не вздержала-б мене у Березові.

Шарабов дещо призадумав ся...

— Я куплю в вас! — сказав по часочку — хоть знайте, начальство забирає все по каторжнику. Та ваш хутір опинить ся в моїх руках, от тодї й вратуєсь його перед начальством. Коли-б і ви самі щиро прихилились до мене, тодї ваша будучність в вас мов на долонї.

Алексїєвна похитала головою.

— Не вже-ж в вас думка купити мій хутір?

— Десять тисяч рублїв! — зверещав Шарабов.

— Гаразд, най буде!... сказала Алексїєвна.

Така скора згода не припала в смак ґубернаторови.

— Завтра пришлю гроші — промовив без надуми — а відтак ще довго пожиємо з собою. Алексїєвна похитала головою, а тим дуже зрадів ґубернатор. Попращавсь з нею, відійшов домів.

Мов цьвітка по бурі, так по тій стрічи лекше віддихнула Алексїєвна.

— От і маєш! — прошепотів до себе — хотьби йти у каторги. Коли-б хоть скоро дістати сї гроші, тодї з Березовом попращаюсь на віки. Старець заведе мене у Ясенків хутір, а шо дальше буде... знає тільки Всевишнїй!...

VII.

ВТІКАЮТЬ!...

Вже осьмий день з того часу, як каторжники опинились в Березові. Стрільцї непокоїлись судьбою Алексїєвни і кілька разів допитувались про неї. Колиж дізнались, що Алексїєвна прихиляєсь до Шарабова, розсїлась в їх серцях зневіра.

— Як би то сталось? — закликав Ясенко.

— Се всьо — брехня!... докинув ґраф. Скорше-б додуматись, що вона підходить тільки ґубернатора, щоб виконати се, що в неї в голові мотаєсь. Клянусь душею, що се тільки підступ, а про нас вона не забула!... Коли-б сталось, то все знати-мемо.

Пізно в вечір сидять вони у хуторі та гуторять живо й ве-

село. Коло печи сидить Кама і мотає веретеном рибацьку сітку.

Нечайно обізвавсь на подвірю пес.

Оба пірвали зі стіни збрую і митю оба опинились перед хатою. Втихомирили пса й стали підслухувати.

—Санки! — закричав ґраф — чую, як тріщать кости у ренів.

Що раз то близше почували голос.

— Вистрілім з рушниці — закликав Ясенко — знать шукають за нами серед снігів!

Загреміли рушниці і відтак появились невеличкі санки, що їх тягли два сильні рени.

— Гого-о-в! закликав що сили візник.

— Ясенко й Шувалов! загремів ґраф.

— Гаразд! — загреміло в друге.

— То старець! — кликнув Ясенко — а особа, обвита на санках плащем, се ніхто иньший як Алексієвна!...

І справді так було, як повів Ясенко.

Санки загнались на подвіре. Старець притримав рени, а оба засланники кинулись до саний.

—Вдяка Всевишньому, що вас бачу живими, сказала Алексієвна і подала руку обом каторжникам.

— В сьвітлиці про все розповім! —

Минуло кілька хвиль, а веселе товариство сиділо коло теплої печі. Самовар начав роботу, а горячий чайок розвязав у всіх язик.

— Харков погиб!... розпочала Алексієвна — а проклятущий Шарабов хоче зі мною вінчатись, щоб загарбати по мені майно!...

—Сказала я йому, що до завтра надумаюсь, а тут зі стариком і втікла до вас. От і все, що було в мене сказати. Щож тепер маю почати? Радше мені згинути в сибірських каторгах, чим стати жінкою проклятого Шарабова!

— Славно! — відізвались каторжники, а ввічливий старець притакнув їх словом.

Довго радились вони, яким чином встеречись їм перед Шарабовим, та вкінци рада в раду урадили втікати...

Старець похвалив їхній замір.

— Коби тільки вдалось вам, нім зима надлетить, перебристи гори Ураль, а тоді ви вже на волі — промовив до них той старець. Тогобічні Самоєди — православний народ і сердеч-

но вгощать каторжників з рублями. Колиж завитає весна, тоді не тяжко добитись в Архангельск, а звідси пароходом в Норвеґію.

По довгій дебаті згодились, щоб завтра пуститись в дорогу. Сердега-старець дав їм оба рени і всьо, що складалось на їх упряж. Незабаром найшлись і другі санки, а до кождих з них впряжено рена. Всю ніч вганялись каторжники коло хати, а як тільки погасла послідна зірка, двоє санок виїхало з невеличкого хутора. На перших санях присів Ясенко, коло него затулилась Алексієвна, а за ними мчались Шувалов і Кама. В дорогу поучив Ясенка в дечім старець. Вже сонце зійшло високо на горизонті, а наші знакомі все мчать ся — летять. Північний-захід для них вказує напрям, а далекий Ураль гороїжить висше, чим хмари.

Їхати було не зле. Приємний воздух і невеличкий мороз не втомили зовсім бундючних зьвірят. Санки мчались стрілою, а за ними гонив кудлатий псиско.

Минула не одна година, проїхали не одну верству. На овиді закроїлось село. Мов заджумлене об'їхали його великим луком та знать все таки звітрили їх селяни, бо не в'їхали наші еще й з дві верстві, аж тут позаду них появилась погоня. Та каторжникам не впало се в очи.

Десь під полудне пристанули серед снігів. В околиці самі скелї, тільки мох де-не-де вкрив білі камені. От і пожива для ренів.

Найрадше заходилась коло них Кама. Випрягла, попутала і пустила на пашу. Каторжники стали вживати дещо руху.

Щоб прослідити сувору околицю видрапавсь Шувалов на найвисший вершок і поглянув з жалем на темні ліси, серед котрих пережив цілих десять літ.

Був би руздумував над людською недолею та темні точки серед білого снігу зверкули на себе його увагу. Сейчас він спустив ся зі скали і пімчавсь в свою каравану.

З великим криком кинулась йому Кама на стрічу.

— Що то ось там черніє серед поля — спитав еї Шувалов.

Кама поглянула на вказане місце і без думаня скричала на все горло.

— Погоня за нами!

— А кількож саний?

— Тільки троє — гримнула в одвіт.

— Нам треба сейчас рушатись в дорогу — скваплиро промовив Шувалов.

— Ще не пора — крикнула Кама — наперед розвідатись, що се за погоня, а бистрі рени та наші рушниці вхоронять нас перед небезпекою.

— Гляди! Самоєди, се твої племінні — сказав до неї Ясенко.

— Хай буде, давно вже покинула їх рідню.

Серед того санки все близшали й мчались, а бистре око Ками прослідило важне явище.

— Се Харрук! — збентежена крикнула до мужа — знаю надто добре його рена. Гонять за нами таки наосліп, та як спізнають, готові пошкодити. Проте треба втікати перед ними в такій віддалі, щоб ніяким чином не могли нас спізнати.

Мов попарена зігнала до купи оба рени, і двоє санок мчить ся знов по снігах. Рени аж присідають до землі, а Кама гонить і гонить... В перших санках примістились обі жінки, на других мущини з рушницями.

Дорога вела крізь яруги й дебри, а хто добре обізнавсь з сею околицею, той має користь і скорочає дорогу.

Та на жаль ся користь припала для погоні. Що хвиля близшала погоня до санок і от... от... і досягне каторжників.

— От сему гайдамаці треба нагнати порядного страху! — сказав Шувалов до Ясенка.

Санки пристанули... а оба каторжники підняли рушниці.

Заграли рушниці... і два рени мертві повалились на сніг...

Серед Самоєдів счинилась метушня; за той час засланники далеко відбігли від погоні.

Настала вже й сибірська ніч. Темрява, що вкривала сніги, чинила дорогу майже неможливою.

Кама скрутила в яругу, що стала захистом перед вітрами і ворогом. Серед скал і оривів розбила шатро та розпягла рени, щоб шукали поживи.

Розклали вогонь, посідали довкола й стали журитись завтрішньою дорогою.

Вже добились підгіря Уралю, а тепер жде їх найбільший труд. Коли-б вдалось перебристи гірський хребет, тоді пімчали-б з Березівської ґубернії, а вже Печорські Самоєди — се гостинний народ. Та великі сніги стояли перепоною, щоб каторжники могли дістатись на той бік

VIII.

НЕСПОДІВАЛИСЬ...

Всї вкладались спочати та позавивались в плащі, щоб з сьвіжими силами пробудитись до труду. Тишина залягла цїлу околицю, лише вітер гудів понад головами. Всї здрімались... та нечайно обізвавсь кудлатий пес.

Всї зірвались на рівні ноги і зараз хватили за рушницї.

Розмова людий і тяжкі їх кроки зближались що хвиля до засланників.

Шувалов сказав до товариша:

— Голос Харрука! чую його кроки! Коли не зважимось на останнє средство, тодї попрощатись з нашею волею!

Величезний псиско мало не прорвесь зі злости. Наїжив чуприну, вишкирив зуби і став наче сторож при дверях.

— Тут вони! заревів голос Харрука і в миг ока пересунулось десять чоловіків. Вогонь обкинув сьвітлом їх суворі лиця.

— Назад, прокляті! — закричав ґраф.

— Нї кроком дальше, коли дороге в вас житє! — докинув Ясенко.

Кама й Алексїєвна також узброїлись і чотири рушницї спрямувались в грудь Харрука.

З Самоєдів тільки в Харрука була рушниця, прочі будь безборонні були, будь з лихими луками і стрілами.

Вірна собака спізнала сю прикру хвилю і налештувалась готовою кинутись на ворогів.

Отаман Самоєдів сейчас завважав, що не в ньому рівня станути до борби, тому явивсь готовим помиритись.

— Пощо убили менї мої рени? — дрожачим голосом спитав Харук.

— Думали, що в вас щось лихого на думцї — одвітив йому ґраф Шувалов.

— Гляджу за вами, щоб вернули за рени — сказав Харрук і спід лоба глянув на Каму.

— Двоє животин простяглось мертвими на снїгу!

— Кілько хочеш за рени? спитав Шувалов.

Ваші здорові, мов дуб здорові! — відрубав йому Харрук.

В ґрафа сейчас роз'яснилось в голові, що Самоєд ним крутить та стараєсь відняти в нього його рени.

— Все байка — сказав Шувалов — золота в нас еще ста-

ти, говори ти вражий сину, кілько хочеш за рени.

Через хвильку пораявсь Харрук з товариством і втеребив: 500 рублів!

— Ах, ти анахтемський! — заревів Шувалов — і дві сотки, бач, не оближеш!

— Пострівай Харрук! — відізвала ся Кама.

— Ти відай знаєш, що в мене є батько, а в батька ренів не купити. Йди мерщій до батька, скажи, що скоїлось, а батько й по чотирьох не заплаче!

— Самоєди, здаєсь, годились з єї думкою, бо знали щенята, що таки лучший один воробець у руках, чим десять, що сидять на даху.

— Силувались підмовити свойого стамана, щоби приняв даровані рени. Та гнів в Харрука не державсь границї.

— Пропадай з твоїми ренами! — закричав до каторжників — ґубернатор велїв, щоб доставити вас в Березів. А я вірний йому не подамсь нї кріхітки. Хто з вас вважаєсь щирим сином »матюшки«, сей подїляти-ме мою думку.

По сих словах підійняв рушницю.

— Здавайсь, сукий сину! — закричав і вимірив в ґрафа.

Майже в тій самій хвилї, скорше, чим каторжники вспіли побачити грозячу небезпеку та випередити в сім дїлї роз'яреного Самоєду — загреміла бундючно рушниця...

Кама стрілою пімчалась до ґрафа, щоб ослонити його своїм питомим тїлом, та убійча куля звалила єї з ніг...

Хтож з'уміє сказати про біль прочих каторжників...

Шувалов мало що не збожеволїв з жалю. З погорди до убійцї не післав йому кулї, бо смерть того рода вважав для нього за чесну; без надуми хватив рушницю з плечий, звернув єї кольбу до очий Самоєди та кинувсь бішений на ворогів. Замахнувсь рушницею, втеребив по голові і мов билинка звалився Харрук до землї. Та не вдовольнивсь ґраф одним Харруком; мов справдешнїй козак гримнув між товпу, а сї мов »сплюхи« пустились на втїкача.

Шувалов повернув ся тепер до Ками. Алексїєвна поклала єї на снїгу та силувалась втамувати кров. Серед тої метушнї Кама померла...

Жаль в ґрафа не мав нїякої ваги; нїчо не могло його розвеселити. При підмозї Ясенка викопав могилу і, нїм сонце зійшло, виднїв вже курган.

— Спочивай в спокою! прошептав ґраф. Одїчни по тру-

дах в сім сибірськім раю. — Не стану я тобі садити в головах калини, не доносити-муть тобі пташки вістий з рідного краю... Сибірські вітри поплачуть за тобою, покривало снігу вкриє твою могилу. Покінчилось для тебе житє сього сьвіта, в могилу з тобою пійшло всьо твоє горе. Не нажилась доситу, не зазнала ти долї, а нужденне житє покінчила в страданях. Пращай, моя Камо! сибірська дитино, пращай! на віки пращай!

Сьвіжу могилу привалили каменем, щоб дикі зьвірі не дібрались до трупа. Ґраф в розпуці велїв вирізати на камени отсї невідрадні слова:

»Тут в Бозї спочила ґрафиня Кама Шувалов. Для свойого мужа злагоджала дику пустиню і в його обороні найшла люту смерть. Заплаканий з горя пустивсь в дальшу дорогу, та память про неї в нього не загине«...

Довго моливсь Шувалов над могилою і ревними сльозами зросив весь камінь.

Відтак піднявсь на ноги.

Ясенко звернув його увагу, що час їм рушитись в дорогу, бо Самоєди з подвійною силою готові вернутись та на них пімститись.

Запрягли санки, посїдали в солому та готові рушатись в дорогу.

Шувалов єще раз зіскочив з санок та припав до Каминої могили.

— Камо! — заридав на весь голос — ся могила стояти-ме менї перед очима до смерти. Що хвиля привидкувати-муть ся менї отсї суворі гори, а серед тих гір твоя могила. Прощай, моя Камо! сибірська дитино, прощай, на віки прощай!...

З сльозами в очах припав до саний і пімчавсь стрілою снїгами...

IX.

КОНЕЦЬ.

Ніч... Кругом спокійно і тихо, мов заклято, тільки ясні зірки сяють на високому небу. Сотнї — тисячі їх сяє гень там над нашими головами, сотнї — тасячі думок роїть ся в розпаленій голові Шувалова.

Та лихо все йде двійнею.

Ще не отряслись з жаху перед минувшою подією, а тут

вже лихо нанесло вовків. Ціле стадо метушилось над якимсь предметом.

Ясенко, що проводив передними санками, думав, що се останки коня.

Здержав санки, підняв рушницю та одним гуком розігнав зьвірюк.

Зіскочив з санок і побрив у сю сторону. Тепер впізнав, що се останки якоїсь людини. Військовий мундур та російська шаблюка, вказували на се, що був то російський козак.

Саме тоді, коли Ясенко так допитливо приглядавсь козакови, зблизилась до нього Алексієвна.

Скоро тільки зирнула на скровавлене шматя, з превеликим криком поринула на землю.

— Се-ж мій муж — простогнала — Ах, які муки прийшлось йому терпіти!

— Нещасна жінко! — озвавсь в сій хвилї Шувалов, що саме тоді надїхав від санок.

— І тобі, бездольна, сьвіт сей батько! І другу могилу станемо копати в сьому страшному, сибірському морю!..

Оба мущини відвели Алексєвну до санок, самі-ж відтак зібрали останки єї улюбленого мужа та зісипали в глубоку, ледову могилу.

Алексієвна не сказала нї слова. Серед задуми повалилась мов мертва на санки, а єї очи зайшли ся сльозами.

Відтак перебрили вони крізь суворий Ураль, а широка Печора простяглась перед їх очима.

Тої днини сильно потисло морозом, а санки каторжників мов по склї сунулись по печорських багнах. Вже де-не-де стрічались з північними загородами, та каторжники дорожили приятним повітрєм і нікуди не гаялись, шоб як найдальше відлетїти від Березівської ґубернії.

Густо часто стрічались зі стадами ренів, а й вовки причіплялись до їх товариства. Та рушниці стрільців стримували зьвірюк, а бистрі рени зберегли їх перед не одною, грізною небезпекою.

Наконець добились до Печори. Ріка була давно вже замерзла, але в збігців не було на стілько сьмілости щоб по леду переправитись крізь ріку. Хоч-нехоч пустились берегами на північ. Проминув тиждень, покріпшали морози, а наші засланники перейшли по леду.

Та не на втїху покріпшали північні морози. І по хуторах

дзвонили жителї зубами, а не то, щоб зважитись ночувати на полях. Серед труду добились до коршми.

Коршма на Уралю не то що в нас. Єї панами були Самоеди, що багато відбігли від своїх сибірських краян. І платє і звичаї в них далеко милїйші.

Нещасним каторжникам, що їх взяли за стрільцїв Екатеринобургської ґубернії, відступили дві превеликі комнати! В одній примістились оба товариші, а в другій Алексїєвна.

Так перебули вони предовгу зиму, а скоро тільки надлетїла весна, вибрались з усїм в Архангельск. Рік річно припливає тут богато кораблїв, і без труду можна добитись в Норвеґію.

Перед самим відходом ввійшов Ясенко до сьвітлицї Алексїєвни.

— Дорога товаришко! — промовив до неї — вже не довго оставатись-мемо з собою. Рука Всевишнього повязала нашу долю, а житє наше переплїталось любовю та вдячностию. Ваша неприсутність затроїть менї житє. Я знаю, в вас є до мене повага, от гаразд, коли ваша воля, то й повінчаймось...

Алексїєвна закрила лице та залила ся рясними сльозами.

— Раявсь в сїй справі я отця духовного. Готовий сейчас нас повінчати — сказав до неї Ясенко.

При сих словах хватив єї руку та попровадив до сїльської церкви.

Самоедський духовник ждав на новоженцїв. Саме тодї навинув ся ґраф, а в малім храмі розпочавсь обряд.

Таким чином на далекій півночи повінчавсь Ясенко з Алексїєвною. Кілька хвилин по сїм радіснім сьвятї мчались санки по безкраїм снїгу.

Та ще й тепер не відпекались лиха. По великій утомі добились в Архангельск, де застали купця, що вертав в Норвеґію.

На усильні просьби Ясенка й Шувалова забрав їх купець на свій корабель.

Уратувались від смерти, утїкли зі Сибіру і щасливо висїли на беріг.

Ясенко дослуживсь в портовім містї невеличкого, але гарного хутора; Шувалов, що єще довго не забув про свою Каму, присївсь у спілку до Ясенка і спільним трудом добились добра.

Про княгиню Таранков і слух на віки загинув...

(Се оповіданє є перерібка польского п. з. Кама Самоедка — без підпису автора і року виданя).

Біблія

ІСТОРІЯ БІБЛІЙНА СТАРОГО І НОВОГО ЗАВІТА
апробована бл. п. Епископом Кир Сотером.
— Вийшла з друку і можна її у нас набути. —
256 сторін, з 52 образками і картою Палестини.
В твердій оправі коштує лише 60 цт.

ІСТОРІЯ БІБЛІЙНА

Старого і нового завіта на 140 сторін, богато образків. — 40ц.
Книжка ся повинна находити ся у кождій хаті. Як Історія Руси-України є історією нашої земської вітчини, так Біблія є історією нашої небесної, вічної вітчини.

АПОСТОЛИ і ЕВАНГЕЛІЯ

На неділї, празники і дні сьвятих цілого року, після уставу св. Греко-Католицької церкви (правдивий передрук краєвого видання) потверджено львівським митрополитом. — Ціна..... 50ц.

КАТИХИЗМ.

християнсько - католицької релігії.
ОДОБРЕНИЙ ЦІЛИМ ПРЕОСЬВ. ЕПИСКОПАТОМ.
Сторін 96 і коштує всего 25 цт.

Катехизм — се дороговказ, що вказує нам дорогу до цїли, до якої ми призначені. — Катехизм потрібний кождому без огляду на вік і стан, а вже ніяка руська дитина не може вчити ся добре в школї релігії без Біблії і Катихизму.

Памятка Вінчаня.

На прехорошім грубім папери, виконана в 6-ох красках. — (До оправи в рамці). Кождий повинен се мати у своїй хаті. — 50ц
Перший Християнський Стінний Біблійний Календар на 1918 р.
З гарними біблійними образками, нумерами і на кождий день що иншого гарного з Письма Святого до читаня написано. — Ціна лише 25ц

Псалтир.

На церковно-Словянський язик з переводом на українськи. — О. А. Бачинський. — З поясненями в оправі..... **$1.50**

ПСАЛТИРЯ РОЗШИРЕНА

В дусї християнської молитви і церковного богослуженя. — А. Слюсарчук. — Ціна..... **$2.00**
Християнська Апольоґетика. — Ціна..... **$1.50**

Ruska Knyharnia 848-854 Main St. Winnipeg, Man.

Бібліотека

„Канадийского Фармера“.

Канадійський Фармар найстарша газета в Канаді котру читає приближно 15.000 людий видав ряд гарних книжок для ширеня просьвіти і науки серед наших поселенців і видає що місяця 2 або 3 книжки. Дотепер вийшли:

Ч. 1). Наука і Ціль Житя 10ц
Ч. 2). Національні Відносини в Бельґії. — Богдан Хмельницький в Галичині 15ц
Ч. 3). Що Кождий Фармер Повинен Знати. — Практичний підручник для кождого фармера 25ц
Ч. 4). Семен Палій Герой Українського Народа. — Побіда Хмельницького під Збаражем 10ц
Ч. 5). У заранї Слави. — Оповіданя з житя українських князів. — Ціна 15ц
Ч. 6). Борба Світів. — Фантастична повість 40ц
Ч. 7). Маруся. — Присьвячує ся Анні Григорійній Квітці. 25ц
Ч. 8). В Неділю Рано Зіле Копала. — О. Кобилянська 75ц
Ч. 9. Як жив Український народ 15ц
Ч. 10. Природна метода лїченя 15ц
Ч. 11. Наука про народне господарство 60ц
Ч. 12. Герой капіталу 30ц
Ч. 13. Дві могилї 10ц
Канадийські Оповіданя. — Збірка гарних оповідань з канадійського житя. — А. Новак 15ц

КОЖДИЙ УКРАІНЕЦЬ ПОВИНЕН ЧИТАТИ

„Канадийский Фармер“

Є се найстарша, і найбільша, національна, популярно-просьвітна й політична часопись для всїх верств Українського Народа, а виходить у Віннїпеґу кождого тижня в пятницю.

ХТО ЩЕ НЕ ЧИТАВ

„Канадийского Фармера“

НЕХАЙ ЗАПРЕНУМЕРУЄ ЙОГО СОБІ ВИСИЛАЮЧИ ЛИШ $2.00, НА АДРЕСУ:

CANADIAN FARMER

P. O. Box 3656 St. B. Winnipeg

А буде отримувати часопись через цілий рік.